

18. Юм Д. Исследование о человеческом разумении [Электронный ресурс] / Д.Юм; [Перевод С.И.Церители]. – М.: Прогресс, 1995. – Режим доступа: <http://psylib.org.ua/books/yumde01/index.htm>.

19. Ярошевский М.Г. История психологии от античности до середины XX века [Электронный ресурс] / М.Г.Ярошевский. – М.: Академия, 1996. – Режим доступа: <http://psylib.org.ua/books/yaros01/txt02.htm>.

Емельяненко Е.О. Антропологическое измерение феномена мышления в истории философской мысли

С историко-философской позиции рассматриваются подходы к пониманию мышления как специфической человеческой способности.

Ключевые слова: мышление, сознание, бытие, материя, человек.

Yemelyanenko, E.O. The anthropological measuring of the phenomenon of thought in history of philosophical idea

From historical and philosophical position understanding of thought as specific human ability is examined.

Key words: thought, consciousness, life, matter, human.

УДК 141.7:13

Кивлюк О.П.

Інформатизація та інформаційна цивілізація: соціально-філософський аспект

Висвітлюється інформатизація як глобальний процес активного формування та широкомасштабного використання інформаційних ресурсів. Інформатизація розглядається як перехід сучасного світу у своєму розвитку від простої інформатизації до інформаційної цивілізації, як загальний і неминучий період розвитку людської цивілізації, як період освоєння інформаційної картини світу, усвідомлення єдності законів функціонування інформації в природі і суспільстві, практичного їхнього застосування, створення індустрії виробництва і обробки інформації.

Ключові слова: інформатизація, інформаційна цивілізація, інформаційні технології, глобалізація.

Масова комп'ютеризація, мобільний зв'язок, впровадження і розвиток новітніх інформаційних технологій привели до вражаючого ривка вперед у сферах освіти, бізнесу, промислового виробництва, наукових досліджень і соціального життя. Інформація перетворилася в глобальний, у принципі, невичерпний ресурс людства, що вступило в нову епоху розвитку цивілізації – епоху інтенсивного освоєння цього інформаційного ресурсу і «нечуваних можливостей» феномена управління.

В умовах глобальної інформатизації сучасного суспільства різко підвищилися вимоги до якості інформації, зокрема – до її вірогідності. Поліпшуючи якість інформації, можна підвищити її вірогідність. Поліпшуючи і, тим більше, спотворюючи передану інформацію, можна свідомо знизити не тільки її вірогідність, але й навмисно дезінформувати споживачів інформації. Втручаючись в регулювання інформаційних потоків, у процес їхньої обробки і управління, можна впливати на ті або інші події.

Дослідники виділяють критерії, що характеризують інформатизацію: економічний, технологічний, політичний, соціальний, культурний.

На основі проведених досліджень визначено, що:

- сучасний світ у своєму розвитку проходить шлях від простої інформатизації до інформаційної цивілізації;
- інформаційна цивілізація, будучи динамічним глобальним процесом, будується експоненціально;
- наукове знання й інформація відіграють роль найважливішого фактора виробництва; біля третини ВВП постіндустріальних країн ство-

рюється в галузях, що безпосередньо виробляють інформаційні блага і послуги, а також устаткування для передавання й обробки інформації;

– темпи зростання інформаційного сектора економіки перевищують темпи зростання економіки в цілому; інформаційний сектор забезпечує від 50 до 100 відсотків чистого приросту зайнятості;

– розвиток інформаційного сектора спирається на стійкий зростаючий споживчий попит, зумовлений високим освітнім і культурним рівнем кола споживачів інформації;

– у структурі споживання значної частини соціально активного населення нові знання й інформація відіграють не меншу роль, ніж традиційні споживчі товари;

– відбувається перерозподіл суспільного багатства на користь працівників інформаційного сектора, що призводить до підвищення економічної і статусної цінності освіти.

З кінця ХХ ст. стає очевидним, що інформатизація – загальний і неминучий період розвитку людської цивілізації, період освоєння інформаційної картини світу, усвідомлення єдності законів функціонування інформації в природі і суспільстві, практичного їхнього застосування, створення індустрії виробництва і обробки інформації.

Інформатизація – це глобальний процес активного формування та широкомасштабного використання інформаційних ресурсів. В процесі інформатизації відбувається перетворення традиційного технологічного способу виробництва і способу життя в новий, постіндустріальний на основі використання кібернетичних методів і засобів. Інформатизація в індустріально розвинених країнах стає центральною ланкою, об'єднуючою всі сторони якісних перетворень в суспільстві.

В результаті інформатизації на новий рівень піднімаються наукові дослідження і розробки, виробництво, управління, всі сфери соціального життя суспільства, якісно змінюються параметри економічного зростання.

Головними напрямками розвитку інформатизації стають:

– створення найбільш прогресивних і найбільш гнучких засобів обробки інформації,

– зниження вартості обробки інформації, покращення технічних характеристик устаткування,

– розширення масштабів стандартизації пристроїв сполучення,

– якісне покращення підготовки кадрів;

– розробка захисних заходів проти несанкціонованого доступу до інформації.

Процес інформатизації, в результаті якого створюється інформаційне середовище, відбувається не завжди усвідомлено, хоча його окремі компоненти формуються людьми осмислено, цілеспрямовано (напр.. бібліотеки, банки даних, статистичні дані, телефон, комп'ютер і т.д.). Існуюче середовище не завжди відповідає потребам людини, воно суперечливе, агресивне [1].

Людина повинна бути ознайомлена з інформаційною інфраструктурою, як з сучасною транспортною у вигляді комплексу автомобілів, поїздів, літаків, швидкісних доріг індустріального періоду. Вироблення навичок, вміння користуватися системами передачі інформації, в тому числі комп'ютером, і сучасними високорозвиненими телекомунікаційними системами, Інтернетом, повинно стати для кожної людини звичайною

справою, тобто таким же вільним і простим, як використання транспортних засобів.

Для України інформатизація – шлях не лише до європейської інтеграції, але й до економічного добробуту. Українська стратегія інформатизації нині розробляється за участі вітчизняних економістів, правників, урядовців, наукових робітників інформаційно–телекомунікаційної галузі, а також підприємців, журналістів, фахівців з інформаційних технологій (ІТ), активістів громадських організацій найрізноманітнішого спрямування, робітників освітньої сфери і просто небайдужих користувачів Мережі.

Інформатизація як спосіб існування інформації являє собою суперечливу єдність аспектів сталості (послідовним відтворенням процесів творення, зберігання, переробки, обміну, поширення інформації), та мінливості (оперуванням інформацією, яке складає зміст цих процесів). Принципову важливість для дослідження інформатизації має розуміння системного характеру інформації, яка наявна лише за умови існування інформаційної системи, відповідності організації джерела інформації й адресата. Епістемологічна система понять «джерело інформації» – «шум» – «адресат–приймач інформації» – «потенційна інформація» – «актуальна інформація» уточнює розуміння системності інформації [2,с.7].

Термін «інформація» у повсякденній мові визначається як повідомлення, знання, дані про щось. Із розвитком кібернетики та теорії інформації він набув розгалуженішого значення. Інформація тлумачиться як зміст повідомлення, міра організації. Важливо підкреслити, що, на думку багатьох дослідників (М.Ф.Тарасенко, Н. Винер, О. М. Рякін, Б. В. Бірюков), необхідно відрізнити поняття інформації від її матеріального носія. Інформація, вважають вони, не існує сама по собі, вона необхідно міститься в своєму матеріальному носії. Проте одна і та ж інформація може втілюватися у різні матеріальні носії і, навпаки, один і той же матеріальний носій здатний втілювати різноманітну за своїми семантичними та прагматичними характеристиками інформацію [3].

Інформатизація – відносно новий термін, який все частіше починає використовуватися в тих же контекстах, в яких раніше використовувались слова «автоматизація», «комп'ютеризація», «електронізація». Але інформатизація – не тільки новий спосіб позначити відому проблему, використання цього терміну стало свого роду віхою, що відзначає новий рівень розуміння самої проблеми. Йдеться, насамперед, про різке збільшення продуктивності праці на основі нових інформаційних технологій.

Інформатизація суспільства – це організований соціально–економічний і науково–технічний процес створення оптимальних умов для задоволення інформаційних потреб і реалізації прав громадян, органів державної влади, організацій, суспільних об'єднань на основі формування і використання інформаційних ресурсів.

Вона повинна збігатися з процесами соціальної інтелектуалізації, що істотно підвищує творчий потенціал особи і її інформаційного середовища.

Учені виділяють *два основні теоретико–методологічні підходи до інформатизації суспільства:*

– *технократичний* – коли інформаційні технології вважаються засобом підвищення продуктивності праці і їх використання обмежується, в основному, сферами виробництва чи управління;

–гуманітарний – при якому інформаційна технологія розглядається як важлива частина людського життя, що має значення не тільки для виробництва, але й для соціальної сфери.

Концепція інформатизації включає, перш за все, створення уніфікованих в широкому спектрі додатків і повністю структурованої інформаційної технології, що охоплює процеси збору, накопичення, зберігання, пошуку, переробки і видачі всієї інформації, необхідної для інформаційного забезпечення діяльності. Завдяки інформатизації суспільства забезпечується вільний доступ кожного члена суспільства до будь-яких джерел інформації. Інформатизація означає широке використання Інформаційних Технологій у всіх сферах людської діяльності. З'явилася індустрія інформаційних послуг як для виробничої, так і для побутової діяльності.

Дослідники визначають інформатизацію суспільства як організований соціально-економічний і науково-технічний процес створення оптимальних умов для задоволення інформаційних потреб і реалізації прав громадян, органів державної влади, органів місцевого самоврядування, організацій, суспільних об'єднань на основі формування і використання інформаційних ресурсів [2,с.5–6].

Інформатизація суспільства є однією із закономірностей сучасного соціального прогресу. Цей термін все наполегливіше витісняє широко використовуваний до недавнього часу термін «комп'ютеризація суспільства». При зовнішній схожості цих понять вони мають істотну відмінність.

При комп'ютеризації суспільства основна увага приділяється розвитку і впровадженню технічної бази комп'ютерів, що забезпечують оперативне отримання результатів переробки інформації і її накопичення.

При інформатизації суспільства основна увага приділяється комплексу заходів, спрямованих на забезпечення повного використання достовірного, вичерпного і своєчасного знання у всіх видах людської діяльності.

Таким чином «інформатизація суспільства» є ширшим поняттям, ніж «комп'ютеризація суспільства», і спрямована на швидке оволодіння інформацією для задоволення своїх потреб. У понятті «інформатизація суспільства» акцент треба робити не стільки на технічних засобах, скільки на суті і меті соціально-технічного прогресу. Комп'ютери є базовою технічною складовою процесу інформатизації суспільства.

Бурхливий розвиток комп'ютерної техніки та інформаційних технологій послужив поштовхом до розвитку суспільства, побудованого на використанні різноманітної інформації яке отримало назву інформаційне суспільство.

В інформаційному суспільстві процес комп'ютеризації дасть людям доступ до надійних джерел інформації, позбавить їх від рутинної роботи, забезпечить високий рівень автоматизації обробки інформації у виробничій і соціальній сферах. Рушійною силою розвитку суспільства стає виробництво інформаційного, а не матеріального продукту.

Одним з основних механізмів формування інформаційного суспільства є інформатизація, це науково-технічний, організаційний і соціально-економічний процес створення оптимальних умов для задоволення інформаційних потреб і реалізації прав громадян, органів державної влади, організацій, суспільних об'єднань на основі формування й використання інформаційних ресурсів із застосуванням сучасних інформаційних технологій.

Головною метою інформатизації є застосування інформаційних технологій у різноманітних сферах соціальної практики. Інформаційні технології, базуючись на сучасних телекомунікаційних системах, створюють принципово нові моделі діяльності в науці, управлінні, проектній справі, медицині, грошово-касових операціях, стають вирішальним фактором економії часу, відбувається різке зростання частки корисної, творчої роботи в життєдіяльності членів суспільства.

Виділяють п'ять етапів інформатизації суспільства:

- модернізація управлінських структур;
- формування й розвиток індустрії інформатики;
- комплексування інформаційних зв'язків;
- перебудова соціальних структур;
- формування людського потенціалу.

Досягнення цих цілей інформатизація здійснює трьома підсистемами:

- соціально-економічне забезпечення;
- теоретичне забезпечення;
- технічне забезпечення інформатизації.

Перехід від традиційних методів зберігання, пошуку й поширення інформації (бібліотек, ручних методів пошуку й аналізу, пошти, телеграфу) до нових без паперових (базам даних, інформаційно-пошуковим системам, комп'ютерним мережам, супутниковому зв'язку, оптико-волоконним кабелям, системам обробки текстів, локальним обчислювальним мережам, автоматизованим робочим місцям) призведе до кращої орієнтації в міжнародних подіях, явищах, економічних процесах, торговельних операціях, нових технічних рішеннях.

Паралельно з розвитком інформаційної індустрії почали розвиватися інформаційна економіка, пов'язана із продажем інформації, програмного забезпечення, надання обчислювальних послуг і передачі інформації. При розгляді інформації як ресурсу, виникла проблема економічної оцінки інформації, визначення способів його використання й обміну. З'являється служба управління інформаційними ресурсами.

Інформатизація містить у собі не тільки комп'ютеризацію, але й моделювання інформаційних процесів, перебудову організаційних структур, документопотоків, юридичних норм, а також відповідну підготовку й перепідготовку кадрів. Це – запрограмована перебудова соціального інформаційного середовища, створення принципово нових автоматизованих способів й умов вироблення, поповнення, обробки, передачі й використання знань, ефективний метод інтелектуальної діяльності. Вона означає радикальний крок людства в рішенні колосальної за своїм значенням проблеми ефективного використання можливостей людського розуму й електронно-обчислювальної техніки.

Зміст інформатизації полягає у забезпеченні соціальних, економічних, правових, культурних і технологічних умов збереження й активізації нових ідей, створення можливостей кожній людині зафіксувати свої ідеї, зробивши їх доступними широким масам, а також створення умов для їхнього використання.

Інформатизація, як процес необоротна і немінуча, породжує для держави обов'язок забезпечити стан захищеності інтересів громадян, суспільства й держави, а також створити умови для якісного й ефективного забезпечення громадян, органів державної влади й органів місцевого самоврядування організацій, суспільних об'єднань, розвивати регіональні

інформаційні системи й мережі, забезпечувати їх сумісність і взаємодію в єдиному інформаційному просторі.

Але поряд з позитивними моментами процесу інформатизації створюється й реальна загроза використання досягнень в інформаційній сфері з метою, несумісною із завданнями підтримки світової стабільності й безпеки, дотримання принципів суверенної рівності держав, мирного врегулювання конфліктів, незастосування сили, невтручання у внутрішні справи, поваги прав і свобод людини. З огляду на швидкість розвитку даної області варто визнати, що в правовому, організаційному й технологічному відношенні інформаційна сфера є найменш захищеним елементом державного механізму. Недостатня увага до проблем інформатизації може поставити одні країни у залежне становище від тих країн, які мають переваги в інформаційній сфері.

Вибір стратегії інформатизації нашого суспільства повинен мати своєю передумовою принцип соціокультурної пріоритетності, де всі проблеми, що постають при цьому, слід вирішувати із вираховуванням мети, потреб і можливостей людини. Необхідні найширші багатогранні людські контакти, які надавали б інформатизації нашого суспільства гуманістичного змісту, підтримували б пріоритетний напрямок інформатизації на задоволення потреб людей. Розуміння необхідності розробки державної політики інформатизації в умовах національного становлення нині вже утвердилася як на державному, так і на суспільних рівнях.

Проаналізувавши позитивну і негативну дієвість чинників інформатизації суспільства, головні риси цього процесу можна окреслити так [4]:

– електронізація суспільства, яка містить такі складові інженерно-технічний процес, проектування, виробництво, поширення електронних технологій, які застосовуються у виробництві, наукових дослідженнях, побутових приладах, транспорті, засобах зв'язку тощо;

– комп'ютеризація суспільства – як процес, що відбувається на ґрунті електронізації і створює різноманітні елементи та компоненти сучасних комп'ютерів, за допомогою яких відбуваються зміни у виробничій і соціальній сферах життєдіяльності людини;

– медіатизація суспільства – це процес, який передбачає створення і поширення найновіших систем колективного зв'язку і комунікації.

Отже, інформатизація суспільства характеризується як процес, що складається із соціальних, технічних, економічних, культурних, комунікаційних та інших механізмів, які перетинаються і поєднуються в одне ціле, створюючи нові інформаційні технології для виробництва, переробки, збереження, поширення інформації.

Глобальною метою інформатизації є забезпечення необхідного рівня інформованості населення, обумовленого цілями соціально економічного розвитку країни. Завдання інформатизації будуть виконані і витрати на її проведення виправдаються тільки в тому випадку, якщо вона буде проводитись з єдиних позицій, базуватися на єдиних принципах.

Список використаних джерел

1. Еляков А.Д. Информационное бытие современного человека // Социально – гуманитарные знания. – 2008. – №3. – С.250–251.
2. Онопрієнко М.В. Інформатизація в контексті філософсько-методологічного дослідження інформатики. Автореферат дис. ... канд. філос. наук. – К., 2006.

3. Мелюхин И.С. Информационное общество: истоки, проблемы, тенденции развития. – М.: МГУ, 1999.

4. Джинчарадзе Н. Информационная культура . – К.,1999.

Кивлюк О.П. Інформатизація і інформаційна цивілізація: соціально-філософський аспект

Освещается информатизация как глобальный процесс активного формирования и широкомасштабного использования информационных ресурсов. Информатизация рассматривается как переход современного мира в своем развитии от простой информатизации к информационной цивилизации, как всеобщий и неотвратимый период развития человеческой цивилизации, как период освоения информационной картины мира, осознания единства законов функционирования информации в природе и обществе, практического их применения, создания индустрии производства и обработки информации.

Ключевые слова: информатизация, информационная цивилизация, информационные технологии, глобализация.

Kyvlyuk, O.P. Informatisation and an informative civilisation: social and philosophic aspect

Informatisation is illuminated as a global process of an active formation and wide-scaled use of information resources. Informatisation is reviewed as a transfer of a modern world in the process of development from a simple informatisation to an informative civilisation as an overall and inevitable stage in the development of a human civilisation, as a period of assimilation of an informative worldview, realisation of the unity of the laws of information functioning in the environment and society, their practical usage, and creation of the information production and processing industry.

Key words: informatisation, an informative civilisation, information technologies, globalisation.